

ERHVERVSJURA

RAPPORT KAN PLACERE ANSVAR

EFTERSPIK: Rangvid-rapporten om finanskrisens årsager og virkninger indeholder muligvis en nøgle til at fastlægge ansvaret i erstatningssager mod medlemmer af bankers ledelse og mod nogle revisorer.

LARS BO LANGSTED
professor,
Juridisk Institut,
Aalborg Universitet

erhverv@jp.dk

For et par uger siden kom den med spænding ventede rapport fra Rangvid-udvalget om årsager, konsekvenser og læring af den finansielle krise i Danmark. Den har i mellemtiden været genstand for stor presseopmærksomhed og debat om en række af de økonomiske anbefalinger, som udvalget har fremsat i rapporten. Som det i forbindelse med rapportens offentliggørelse flere gange er blevet fremhævet, har det ikke været udvalgets opgave at fordele "ansvar", hverken på enkeltpersoner, virksomheder eller myndigheder.

Alligevel sidder man som læser af den digre rapport tilbage med en følelse af, at den alligevel vil kunne vise sig at få en ansvarsmæssig betydning, nemlig i de mange erstatningssager mod bankernes ledelsesmedlemmer og i nogle tilfælde revisorer.

Som bekendt får vi næppe noget strafferetligt efterspil på bankkrisen og bankkrakene. Der verserer ganske vist fortsat en række straffesager, men de er ikke gået "i kødet" på de eventuelle ledelsesmæssige svigt og mulige strafbare overtrædelser af lov om finansiel virksomhed.

Som chefen for bagmandspolitiet, Jens Madsen, har udtrykt det, så er det ikke strafbart generelt at være en dårlig leder af en bank. Nej, heldigvis, kunne man tilføje – det muligt strafbare kan dog ligge i enkelt-dispositioner, som overskrider nogle af de mere faste rammer i loven. Men lad nu det ligge.

Det erstatningsretlige efterspil er jo i fuld gang – om end det synes at gå lidt trægt. Her er hovedspørgsmålet ikke, om de enkelte ledelsesmedlemmer har overtrådt nogle bestemte bestemmelser i loven, men om de mere generelt har handlet *culpøst* – altså så meget anderledes, end de burde have handlet, at det bliver ansvarspådragende.

Hertil kommer kravet om, at der skal være lidt et tab hos nogen – den betingelse er så rigeligt opfyldt. Og endelig er der kravet om, at det skal være ledelsesmedlemmets culpøse handling, der har været skyld i det tab, der er indtrådt.

Det er især i forbindelse med de to krav om henholdsvis at have handlet

klart afvigende fra det, de burde have gjort, og det at påpege sammenhængen mellem den culpøse handling og tabet, at udvalgets rapport kan vise sig at komme til at spille en rolle.

Når man skal vurdere, om et ledelsesmedlem har handlet så meget anderledes end forventeligt, at det skal udløse et personligt erstatningsansvar, er det juridisk børnelærdom, at man naturligvis ikke kan foretage sådan en vurdering helt isoleret fra tid og sted. For at kunne vurdere en adfærd må den sættes ind i den virkelighed og den sammenhæng, som den blev foretaget i.

For eksempel ved vi alle i dag – selv uden Rangvid-udvalgets rapport – at det er en uhyre farlig cocktail for en bank at eksponere sig voldsomt mod en enkelt sektor (primært ejendomssektoren), at geare sine udlån så de langt overstiger indlåne og samtidig være afhængig af udenlandsk finansiering for at få det hele til at hænge sammen. Men hvordan så virkeligheden ud i årene op til efteråret 2008, hvor det hele ramlede?

Hvad vidste vi der, og hvad burde ledelsesmedlemmerne have indset? Deres adfærd skal med andre ord have afvejet væsentligt fra det, alle andre vidste og troede på samme tidspunkt. Det er det, der er afgørende i erstatningssagerne.

Med de briller på er der en række betragtninger i rapporten, som er interessante, derved at de belyser det baggrundstæppe, som ledelsesmedlemmerne traf deres beslutninger på.

For det første havde nye internationale vinde bevirket, at bankerne i årene forud for finanskrisen af myndighederne havde fået beskud på, at de i regnskaberne skulle tilbageføre hensættelser til imødegåelse af tab, ligesom kapitalkravene til bankerne var blevet lempet. Herom finder udvalget bl.a., »at den faktiske lempelse i kapitalkravene – som følge af gennemførelsen af Basel II-reglerne – der fandt sted forud for den finansielle krise, var u hensigtsmæssig, særligt da gennemførelsen var sammenfaldende med en højkonjunktur.

Desuden indebar de nye internationale regnskabsregler (IFRS), at institutterne skulle tilbageføre hensættelser til tab, hvormed de fik frigjort kapital, der i stort omfang også blev anvendt til øget udlån. Udvalget bemærker i den forbindelse, at Finanstilsynet af forskellige årsager var særligt omhyggelig med at håndhæve ind-

førslen af de nye regnskabsregler inden krisen, herunder af hensyn til at sikre korrekt skatteangivelse i henhold til skattekontrolløven.«

Den polstring, som de enkelte institutter med andre ord havde – og som de nu skal øge langt mere, end den var før – var barberet ned til et minimum. Det kunne de enkelte ledelser ikke vælge. Men de kunne naturligvis vælge, hvorledes de ville anvende den nu frigivne kapital.

Og når de skulle vælge at placere kapitalen, skete det på følgende baggrund, der også beskrives af udvalget, som værende blandt de væsentligste årsager til finanskrisen:

»**Både internationalt** og i Danmark var årene inden finanskrisen kendetegnet ved en forholdsvis høj og tilsyneladende holdbar økonomisk vækst, lav og stabil inflation samt lave renter. Det

medførte en udpræget optimisme. Optimismen var bredt funderet og prægede både politikere, myndigheder og centralbanker såvel som kreditinstitutter, ratingbureauer, erhvervsvirksomheder og helt almindelige forbrugere.

Den bredt funderede optimisme førte til en undervurdering af de reelle risici og dermed til en lav "betaling" (præmie) for at påtage sig, hvad der senere skulle vise sig at være en stor risiko på mange typer aktiver. Krisen, og især dens voldsomhed, blev således generelt ikke forudset; heller ikke af de relevante myndigheder og centralbanker, hverken i Danmark eller i udlandet.«

Om Finanstilsynets mere konkrete rolle i tiden op til krisen nævner rapporten også, at tilsynet havde meget fokus på formel lovoverholdelse, og at tilsynet fra 2005 havde mulighed for at kræve et højere individuelt sol-

venskrav for det enkelte pengeinstitut. Den mulighed anvendte tilsynet imidlertid først i januar 2008 i forhold til Bank Trelleborg. Normalt kan man ikke bortforklare sit eget eventuelle svigt med, at en tilsynsmyndighed ikke bremsede én. Derfor er det også tankevækkende, at der i rapporten – lidt undskyldende – peges på, at »fastsættelse af højere individuelt solvenskrav end det af pengeinstitutterne udregnede solvensbehov forudsætter en dokumentation, som det kan være vanskeligere at tilvejebringe i gode tider, når de målbare risici er små, og den generelle stemning i samfundet er præget af optimisme.

Finanstilsynet var dog tilsyneladende i sin fortolkning af solvensreglerne tilbageholdende, hvorfor der ikke blev testet grænser af for tilsynets skønsudøvelse i forbindelse med fastsættelse af solvenskrav.«

De selvsamme vanskelig-

heder sad bestyrelserne med, når de skulle fastsætte deres eget solvensbehov.

Der er mange andre interessante analyser i rapporten, som givetvis vil indgå i de verserende erstatningssager – nok primært trukket frem af de sagsøgte advokater. Når det er sagt, hører det også med i billedet, at rapporten nævner, at nogle bankledelser var langt mere risikovillige end andre, og at der var svagheder såvel der som i nogle tilfælde i revisionen. Men helhedsbilledet er, at stort set alle parter i større eller mindre omfang var alt for lidt forudseende.

Tankevækkende er det også, at ingen tilsyneladende havde lært af bankkrisen i 90'erne, der i meget vidt omfang skyldtes de samme faktorer som nu. Men dengang fik vi selvfølgelig heller ingen Rangvid-rapport. Man må håbe, at læringen hos alle bliver større og længevarende denne gang.

Professor ved CBS Jesper Rangvid præsenterer "Rapport fra Udvalget om finanskrisens årsager" for erhvervs- og vækstminister Henrik Sass Larsen (S). Foto: Carsten Bundgaard